

ADOLESANLARD ÖZDEĞER DUYGUSU VE ÇEŞİTLİ PSİKOPATOLOJİK DURUMLARLA İLİŞKİSİ

Dr. Füsun Çuhadaroğlu *

ÖZET

Adolesanlarda özdeğer duygusunu incelemek üzere planlan bu çalışmada 15-18 yaşlar arasındaki üç grup ergene (psikotik, nörotik ve kontrol grupları) Rosenberg Self-Estem Scale uygulanarak özdeğer duygusanan guraplara ve inslere göre dağılımı araştırılmıştır. Ayrıca özdeğer duygusunun kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güvenme, eleştiriyeye duyarlılık, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılma derecesi, ana-baba ilgisi, babayla ilişki ve psikik izolasyon ile ilişkileri ve sosyo-demografik faktörlere göre gösterdiği değişkenlikler incelenmiştir. Özdeğer duygusunun her iki hasta grubundada kontrol grubuna göre daha düşük olduğu, kızlarda bu düşüklüğün daha belirgin olduğu ve psikotiklerde daha fazla olmak üzere hasalılık belirtileri gösteren adolesanlarda özdeğer duygusunun yukarıda belirtilen özelliklerle daha fazla ilişkili olduğu bulunmuştur.

SELF - ESTEEM AND ITS RELATION TO DIFFERENT PSYCHOPATHOLOGIES IN ADOLESCENCE

In this suttdy it is aimed to investigate selgf-esteem in adolescence. For this purpose Rosenberg Self - Esteem Scale is applied to adolescent between ages 15 -18 in three groups, one with psychotic symptoms, one with neurotic-symptoms, and one of healthy teenagers. The relations between self - esteem and the stability of self-concept, faithp in people, sensitivity to criticism, depressive affect, daydreaming, psychosomatic symptoms, interpersonal threat, parental interest, relationship with father and psychic isolation are examined.

In addition the variatinons in self - esteem with respect to sociodemographical factors are investigated. Self -esteem is found to be lower in both of the groups with psychiatric symptoms. The decrease of self - esteem is more obvious in girls. Changes in self -esteem is more apparently related to the factors liseted above in the patient groups, especially in the one with psychotic symptoms.

Key Words : Adolescent Pschiatry, self - esteem.

Giriş :

Özdeğer duygusu, "self -esteem" in kavramsal karşılığı olarak Türkçe'de kullanılması önerilen birterim oup kişinin kendini tanınması ve gerçekçi olarak değerlendirmesi ile kendi

yetenek ve güçlerini olduğu gibikabul edip benimsemesi sonucunda kendisine karşı duyduğu sevgi, saygı ve güven duygularını ifade etmektedir (2). Kişinin özdeğer duygusunun yüksek veya düşük olmasının tüm yaşamı boyunca büyük önemi vardır. Adolesans dönem için bu önem daha da fazladır. Başta Erikson olmak üzere birçok yazar özdeğer duygusunun kimlik gelişimi ve kendilik duygusu kazanılmasındaki rolünü vurgulamışlardır. (3,13). Aslında özdeğer duygusu ile erginlik dönemi arasındaki bu ilişkinin çift yönlü işlediği de söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında adolesans özdeğer duygusu ile ilgili önemlideğişikliklerin ve yapıların ortaya çıkmasına neden olur (11).

Adolesans döneminde özdeğer duygusunun çelişkili olduğu önemli bir konu psikopatolojik durumlardır. Düşük özdeğer duygusu yalnızca rahatsız edici bir duygu olarak kalmaz, anksiyeteden psikoza kadar değişik psikopatolojik durumların ortaya çıkmasında da rol oynar. bu gelişim döneminde kazanılan en önemli özellik olan kimlik duygusunun sağlanmasında da özdeğer duygusunun önemli payı vardır. (3,). Kimlik duygusu sağlıklı bir şekilde gelişmezse kimlik bocalaması ve bunun daha sonra yol açabileceği borderline ve psikotik durumlar gibi patolojiler ortaya çıkabilir. Hauser 51973) 27 (15 erkek ve 12 kız) normal lise ve yüksek okul öğrencilerini incelemiş, normal gruptakilerin kendilik imgelerinin daha entegre ve özdeğer duygularının daha yüksek okul öğrencilerini incelemiş, normal gruptakilerin kendilik imgelerinin daha entegre ve özdeğer duygularının daha yüksek olduğunu bulmuştur. (7).

Aynı hasta ve kontrol grubunun altı aylık aralarla izlenmesinde hasta grup aleyhine özdeğer duygusundaki farklılığın giderek arttığını saptamıştır. Bu düşüşü kimlik bocalamasına gidış olarak yorumlamaktadır.

Özdeğer duygusu düşük olan adolesanlarda depresif ve psikosomatik belirtilere de çok daha fazla oranda rastlanmaktadır. Ergenlerde görülen davranış bozuklukları da aslında özdeğer duygusundaki düşüşe karşı bir tepki olarak ortaya çıkan tutumlardır (14). Offer ve Ostrov (1984) depresyon ve davranış bozukluğu gösteren, Jones ve Swain (1977) de suçla yönelmiş (delinquent) adolesanlarda özdeğer duygusunun düşük olduğunu göstermişlerdir (8,12) . Adolesans dönemine özgü bir patolojik durum olan anorexia nervosa vakalarında da özdeğer dugusunda önemli kasaklıklar olduğu gösterilmiştir (1).

Ergenlerde kişiler arası ilişkilerde ortaya çıkan sorunlar da özdeğer duygusu ile yakın ilişki göstermektedir. Özdeğer duygusu düşük olanların kişilerarası ilişkilerde daha çok sorunlarla karşılaştığı (9), daha çok ödül aramaya yönelik bir tutum içinde oldukları (5) gösterilmiştir. Geist (1982) 143 üniversite öğrencisiyle yaptığı araştırmada sosyal çekinikliğin, düşük özdeğer duygusu ile ilgili olduğunu bulmuştur (6). Nagler (1985) psikiyatrik belirtiler gösteren adolesanlar ve kontrol gruplarını preadolesans ve adolesans dönemlerinde beş yıl ara ile izlediğinde hasta grubunda özdeğer duygusunun düşük, kişiler arası ilişkilerin zayıf, engellenme eğiliminin düşük, depresyon, hostilite ve hayalperestliğin fazla, başarı oranının az olduğunu ve sosyal izolasyon duygularının bulunduğunu saptamıştır (11). Bu farklılıklar adolesans döneme geçişte daha belirgindir.

Bütün bu araştırmalar değerlendirildiğinde ergenlik döneminde özdeğer duygusunun birçok yönden önemli rolü olduğu görülmektedir. Bu noktadan hareket ederek bu çalışma sağlıklı vebastalık belirtileri gösteren ergenlerde özdeğerlilik duygusunu ve bununla ilişkili bazı faktörleri incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

Materyal ve Yöntem :

Araştırmada veri kaynağı olanağı olarak Rosenberg Self-Esteem Ölçeği, Sosyo a- Demografik bilgi AlmaFormu ve standart psikiyatrik görüşme teknikleri kullanıldı.

Rosenberg Ölçeği çoktan seçmeli sorulardan yapılmış olup özdeğer duygusu, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güvenme, eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme derecesi, ana - baba ilgisi, babayla ilişki ve psişik izaolasyon alt kategorilerinden oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını 1985 yılında araştırmacı tarafından Ankara'da lise öğrencilerinden oluşan bir örneklem grubunda yapılmıştır.

Sosya - Demografik Bilgi Alma Formu Hacettepe Çocuk Ruh Sağlığı Bölümünde geliştirilmiş ve kullanılmaktadır.

Hastalık değerlendirme ve tanı gruplarını oluşturmada da standart psikiyatrik görüşme teknikleri kullanılmıştır.

Araştırma mid- adolesans ya da bazı yazarlarca gerçek adolesans dönemi olarak kabul edilen 15-18 yaş grubundaki ergenlerle yapıldı. Yaş, cinsiyet ve eğitim sınıfları yönünden eşleştirilmiş üç ayrı grup (psikotik, nörotik ve kontrol grupları) oluşturuldu. Her gruba 10 kız ve 10 erkek olacak şekilde 20'şer öğrenci alındı. Araştırmaya alınan adolesanların tümü lise öğrenimlerine devam etmekte olup yaş ortalamaları her grupta 17'dir. Özdeğer duygusuna ilişkin faktörleri mümkün olduğunca kontrol altında tutabilmek amacıyla gruplar oluşturulurken şu noktalara dikkat edildi : Beden imgesi faktörünü etkileyebileceği düşünüldüğü için işitme azlığı, kaonjenital görme kayıpları, kalp hastalığı gibi yapısal bozukluğu olanlar ; diabetes mellitus, karonik böbrek hastalığı, romatizmal hastalıklar, epilepsi gibi kronik hastalığı olanlar ve intrakranial kitle gibi organik bir patolojiyi takiben psikiyatrik semptomlarla başvuran gençler araştırma dışında tutuldu. Kendilik imgelerini etkileyebi-

leceğinden enüresisi ve kekemelik sorunları olanlar araştırma grupları dışında bırakıldı. Ayrıca hasta olarak başvuran gençlerden altı ay ya da daha fazla bir süre psikoterapiye devam etmekte olanlar da, terapinin özdeğer duygusuyla ilgili elde edilecek sonuçları etkileyeceği düşünüldüğünden bu çalışma kapsamına alınmadı.

Psikotik belirtiler gösteren grup ayaktan başvuran 15-18 yaşlar arasındaki ve yukarıdaki koşulları sağlayan, psikiyatrik görüşme ile düşünce ve algı bozukluğu belirlenen adolesanlardan oluşturuldu. Psikotik veya prepsikotik düzeyde anksiyete belirtileri gösteren, ancak klinik olarak açık psikotik belirti gözlenmeyen hastalardan MMPI ve Rorschach testleri uygulanması sonucunda psikotik olarak yorumlanarlarda bu gruba dahil edildi. Özdeğer duygusunun psikotik belirtilerle ilişkisini değerlendirirken genetik faktörler dışarıda tutmak amacıyla ailesinde psikoz öyküsü olan veya tanı açısından PMD'yi düşündüren hastalar araştırma kapsamına alınmadı.

Nörotik belirtiler gösteren grup nörotik düzeyde anksiyete belirtileri, depresif belirtiler, konversiyon ve disosiyasyon semptomları, uyum sorunları ve organik bir nedinden bulunmamış somatik yakınmalar gösteren hastalardan oluşturuldu.

Kontrol grubu herhangi bir psikiyatrik yakınmayla başvurmamış lise öğrencileri arasından kademeli rastgele yöntemle seçildi.

Verilerin değerlendirilmesinde analiz yöntemleri olarak Ki Kare testi, her grup içinde korelasyon analizi ve korelasyon katsayılarının önemlilik çalışması (t testi), gruplar arası karşılaştırmalarda da grup ortalamalarının önemlilik testi (t testi) kullanıldı.

Bulgular ve Tartışma :

Bulgular üç grupta değerlendirildi. Birinci grupta özdeğer duygusunun sosyo - demografik faktörlere göre gösterdiği ilişkiler incelendi. Dağılımlar yüzdesel olarak değerlendirildi. Sosyo - demografik faktörlerden annenin yaşı, eğitimi ve mesleği ve aile içindeki doğum sırasının özdeğer duygusuyla ilişkili olduğu saptandı. Psikotik grupta annelerin % 60' 40 yaşın altında, kontrol grubunda % 60 anne 40 yaşın üzerinde, nörotik grupta da anne yaşlarının 40 yaş altında ve üstünde eşit dağılım gösterdiği bulundu. Anne yaşı küçüldükçe gruplardaki yüksek özdeğer duygusu oranları azalmaktadır. Annenin eğitim düzeyi yönünden bakıldığında eğitim düzeyi arttıkça özdeğer duygusu oranları her üç grupta yükselmektedir. Psikotik adolesanların annelerinin büyük çoğunluğunun eğitim görmemiş veya ilk okul düzeyinde eğitimleri olan kişilerken nörotik ve kontrol gruplarındaki adolesanların annelerinin büyük kısmının ilk ve orta düzeyde eğitimleri olması dikkati çekmektedir. Annenin çalışması bir hamı olması da özdeğer duygusunu olumlu yönde etkilemektedir. bu ilişki özellikle kontrol grubunda belirgindir. Her üç grupta da annelerin büyük kısmının çalışmıyor olması ve bu oranın yine psikotik grubun annelerinde daha yüksek oluşu dikkati çekmiştir. Anneye ait bu faktörlerin anne-çocuk ilişkisinde önemli rol oynayacağı ve özdeğer duygusunun kökenin erken dönemde anne ile ilişkide kazanılan temel güven duygusuyla bağlantılı olduğu göz önüne

ırsa anneye ilişkin faktörlerle özdeğer duygusu arasındaki etkileşim beklenen bir sonuçtur ve literatürdeki diğer çalışmalarla da uyum göstermektedir. babanın yaşı, eğitim zeyi, mesleği, ailenin sosyal yapısı, ailedeki çocuk sayısı gibi faktörlerle özdeğer duygusu arasında önemli bir ilişki bulunmamıştır. Rosenberg'in çalışmasında ise (13) babanın asker, polis, müfettiş gibi otoriteryen mesleklerinde çalışıyor olmasının özdeğer duygusunu olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur. Ailedeki çocuk sayısı yönünden de tek çocukların kardeşleri olan çocuklara göre özdeğer duygusunun daha fazla olduğu bildirilmektedir. Aile yapısı olarak ayrılmış ve boşanma nedeniyle parçalanmış ailerin çocuklarına göre özdeğer duyguları daha düşük olarak saptanmıştır (0,13). Bu çalışmada belirtilen bu değişkenler yönünden önemli bir ilişki bulunamamış olmasının araştırma grupları ile tek çocuk olanların, parçalanmış ailelerden gelenlerin ve babaları otoriteryen mesleklerde çalışanların sayılarının azalmasından kaynaklanması muhtemeldir. Özdeğer duygusunun aile içindeki doğum sırası ile ilişkisi incelendiğinde psikotik grup dikkati çekmektedir. Bu grupta doğum sırası ilk çocuklardan son çocuklara doğru kaydukça özdeğer duygusu da azalmaktadır.

Bulguların değerlendirilmesinde ikinci grupta Rosenberg ölçeğine göre özdeğer duygusu ve diğer alt ölçümlerin gruplara ve cinslere göre dağılımı, üçüncü grupta da özdeğer duygusunun diğer önemliliği araştırıldı.

Araştırma gruplarında özdeğer duygusu ortalama olarak iki hasta grubunda kontrol grubundakilere göre önemli derecede düşüklük göstermektedir. Buna karşılık iki hasta grubu arasında istatistiksel yönden farklılık yoktur. Ancak özdeğer duygusunun gruplarda yüksek, orta ve düşük olarak dağılımına bakıldığında psikotik gruptan nörotik gruba ve kontrollerlere doğru gidildikçe oranların büyük çoğunluğunun düşük özdeğer duygusundan yüksek özdeğer duygusu kontrollerine göre nörotiklerden ($p < 0.05$) daha önemli derecede düşüklük göstermektedir ($p < 0.01$). Özdeğer duygusunun cinslere göre dağılımında psikotik kızların psikotik erkeklerden ve diğer iki gruptaki kızlara göre özdeğer duygularının önemli derecede düşük olduğu dikkati çekmektedir. Bu da literatürle uyumlu bir sonuçtur. Erkeklerde ise nörotiklerin kontrollerine göre daha düşük özdeğer duygusuna sahip oldukları bulunmuştur.

Gruplar kendilik kavramının sürekliliği açısından incelendiğinde kontrol grubunda kendilik kavramının değişkenliği biraz daha az (sürekliliği fazla) gibi görülmekteyse de istatistiksel olarak üç grup arasında önemli bir fark saptanamamıştır. Kendilik kavramının gelişmesinin kendilik imgeindeki değişimler, iniş çıkışlar sonucunda olacağı göz önüne alınırsa bu sonuç adolesans döneme özgü bir özelliği, bu dönemde az da olsa gençlerin kendilerini algılamalarında oynamalar olacağını göstermektedir. Kendilik kavramının sürekliliği sadece psikotik erkekler arasında özdeğer duygusuyla önemli ilişki göstermektedir; kendilik kavramının değişkenliği arttıkça özdeğer duygusu azalmaktadır. Bu sonuç psikotik erkeklerde özdeğer duygusunun daha hassas bir dengesi olduğuna işaret etmektedir.

Araştırma gruplarının her üçünde de insanlara orta derecede güven duyulmaktadır. Psikotik kızlar diğer grup kızlarından önemli dereceden düşük güven duymaları ile ayrılmak-

ta dırlar. Psikotik erkekelerde ise tam tersi bir durum dikkati çekmektedir; bunlar diğer grup erkekleregöre daha çok güven duyuyor görülmektedirler. Bu sonucun, psikotik erkeklerin paranoid özellikleri nedeniyle soruları yanıtlarken aşırı savunucu bir tutum içinde olmalarıyla ilgili olması muhtemeldir. Diğer gruplarda ise erkeklerin kızlara göre insanlara daha az güven duydukları görülmekteyse de bu farklılığın istatistiksel açıdan önemi yoktur. Ayrıca psikotik grupta insanlara güvenme özdeğer duygusu azaldıkça insanlara duyulan güven de azalmaktadır.

Depresif duygulanım açısından gruplar karşılaştırıldığında nörotiklerin diğer iki gruba göre daha fazla depresif duygulanımı gösterdikleri bulunmuştur. Her üç grupta da depresif duygulanım ile özdeğer duygusu arasında önemli ilişki vardır; özdeğer duygusunun azalması depresif duygulanımda artma ile birlikte gitmektedir. Bu ilişki iki hasta grubunda kızlarda, kontrol grubunda ise erkeklerde daha fazla oranda görülmektedir. Her üç grubunda ise erkeklerde daha fazla oranda görülmektedir. Her üç grupta da depresif belirtilerin özdeğer duygusuyla önemli ilişki göstermesi, bu dönemde adolesanların özdeğer duygusu azalmalarına karşı duyarlı oldukları ve kolayca depresif belirtiler geliştirdikleri sonucunu doğurmaktadır.

Adolesans dönemin bir özelliği olan hayal kurma her üç grupta da orta derecede vardır. Nörotik grupta özellikle kızlarda, özdeğer duygusu azaldıkça hayalperestlik önemli derecede artmaktadır. Diğer iki grupta böyle bir ilişki saptanamamıştır. Nörotik adolesanlar özdeğer duygusu azalmasına karşı bir savunma olarak daha fazla hayal kurmaktadır.

Psikosomatik belirtiler açısından araştırma grupları incelendiğinde belirtilen kontrol grubunda az, psikotik grupta orta derecede, nörotiklerde ise çok bulunmuştur. Buna karşılık nörotik grupta sadece kızlar özdeğer duygusu düşüşüne karşı artan oranda psikosomatik belirti gösterirken bu ilişki psikotik grupta genel olarak görülmektedir. Özdeğer duygusunun depresif belirtilerle ilişkisi her üç grupta da ayrıken psikosomatik belirtilerle ilişkide gruplar arasında böyle bir fark bulunmamıştır. Adolesanlarda psikiyatrik yakınma olarak psikosomatik belirtilerin depresif belirtilere göre daha önemli olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Eliştiriye duyarlılık, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme derecesi yönlerinden araştırma grupları incelendiğinde özdeğer duygusuyla önemli bir ilişki saptanamamıştır. Rosenberg (13) sağlıklı adolesanlarla yaptığı çalışmada bu üç özellik ile özdeğer duygusu arasında önemli ilişkiler olduğunu göstermiştir; özdeğer duygusu düşüklüğü eliştiriye fazla duyarlılık, kişiler arası ilişkilerde fazla oranda tehdit hissetme ve tartışmalara katılabilme derecesinin azlığı ile paraleldir. Bu çalışmada bu özellikler açısından beklenen dışında sonuçlar elde edilmesinin bu üç alt ölçeğin güvenilirlik oranlarının düşüklüğü ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma gruplarında ana-baba ilgisi çok olarak bulunmuş, ancak bu özelliğin özdeğer duygusuyla önemli ilişki göstermediği saptanmıştır.

Babayla ilişki açısından incelendiğinde psikotik grup diğer iki gruptan farklılık göstermektedir. Özellikle psikotik kızlarda babayla ilişkinin fazlalığı dikkati çekmektedir.

Buna karşın babayla ilişkisi özdeğer duygusunu etkilememektedir. Psikotik kızlarda babayla ilişkinin fazlalığı yasak - sevgi (incest) kaygıları, psikotik erkeklerde de eşcinsellik korkuları doğurabileceğinden psikozun orta çıkmasında özdeğer duygusu dışında bir etken olabilir.

Psşik izolasyon yönünden üç adolesan grubu arasından farklılık bulunmamıştır ; her grupta az olarak psşik izolasyona rastlanmaktadır. Bu sonucun adolesans dönemde ergin kendi dünyasıyla ilgisinin fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Psşik izolasyonun özdeğer duygusuyla ilişkisine bakıldığında hasta gruplarının her ikisinde de özdeğer duygusu azalmasının psşik izolasyonunda artış ile birlikte gittiği görülmektedir. Bu ilişki psikotiklerde nörotiklere göre biraz daha fazlaysa da fark istatistiksel önem taşımamaktadır. Genel olarak hasta grubundaki adolesanlar özdeğer duyguları azaldığında kontrollere göre daha fazla psşik izolasyon içine girmektedirler. Bu da psikiyatrik belirtiler gösteren ergenlerin özdeğer duygusu azalmasına karşı daha hassas oldukları sonucunu vermektedir. Nagler'in (11) elde ettiği sonuçlar da bunu desteklemektedir.

Sonuç ve Öneriler :

Araştırmada hasta gruplarında özdeğer duygusu kontrol grubu adolesanlara göre daha düşük bulunmuştur. Buna karşın psikotik ve nörotik hasta grupları arasında bu yönden önemli bir farklılık saptanamamıştır. Kontrol grubunda özdeğer duygusu sadece depresif duygulanımla önemli ilişki gösterirken nörotik grupta hayalperestlik, psşik izolasyon ve psikosomatik belirtilerle de ilişkili bulunmuştur. Psikotik grupta ise bunların yanısıra kendilik kavramının sürekliliği ve insanlara duyulan güven derecesi de özdeğer duygusunu etkilemektedir. Özdeğer duygusunun psikiyatrik belirtiler gösteren adolesanlarda daha düşük olması ve daha çok değişkenle etileşmesi bunlarda özdeğer duygusunun temelini daha hassasa olduğuna ve daha kolay etkilenip bozukluklar gösterebileceğine işaret etmektedir. Buradan da şu sonuca varılabilir: adolesanlarda özdeğer duygusunun düşük olması psikiyatrik yakınma ve belirtilerin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Ancak bu sonucun adolesanlara özel bir durum olup olmayacağı tartışılabilir. Bu açıdan bundan sonra yapılacak çalışmalarda aynı ölçek erişkinlere uygulanıp sonuçlara karşılaştırılarak özdeğer duygusuyla psikiyatrik belirtiler arasındaki ilişkinin aynı derecede önem taşıyıp taşımadığı araştırılabilir.

Adolesanlarda özdeğer duygusuyla psikiyatrik belirtiler arasındaki ilişki adolesan psioterapisinde özdeğer duygusunu yükseltmeye yönelik bir tutumun gerekliliğini de öne çıkırmaktadır.

Ayrıca bu çalışmada daha ileri çalışmalara kaynak olabilecek bazı sonuçlar elde edilmiştir. Adolesanlarda depresif duygulanıma her üç grupta da rastlanırken psikosomatik belirtiler hastaları kontrollerden ayırmaktadır. Böyle olması adolesan dönemde görülen depresif belirtilere göre psikosomatik (ankisiyete ifadesi olarak kabul edilmektedir) belirtilerin daha çok hastalığı işaret edici oldukları sonucunu doğurmaktadır.

Bir diğer dikkat çekici nokta olarak babayla ilişkinin psikotik grupta önemli derecede fazla bulunması bu özel-

liğin adolesanlarda psikozla ilişkisinin araştırılması açısından ilginçtir.

Ro senberg'in kullandığı ölçekte anneyle ilişkiye yönelik bir bölüm ayrılmadığından bu çalışmada bu özellikle ilgili elde edilmiş bir sonuç yoktur. Ancak bu konuyla ilgili olarak yapılacak başka araştırmalarda özdeğer duygusunun anneyle ilişkiye göre gösterdiği özelliklerin de incelenmesi önemli olabilir.

Kaynaklar :

1. Casper RC, Offer D, Ostrov EJD : The self-Image of Adolescent with Acute Anorexia Nervosa. J Pediatr 98:656-661 , 1981.
2. Çuhadaroğlu F: Adolesanlarda Benlik Saygısı. Uzmanlık Tezi. Ankara, 1986.
3. Erikson EH : Childhood and Society. Imago Publishing Comp London 1963.
4. Erikson EH : Identity Youth and Crisis. WW Norton and Company, New York, 1968.
5. Friedman HS : Effects of Self-Esteem and Expectation Duration of Interaction on liking for a Highly Rewarding Partner. J Pers Soc Psychol 33:686-690, 1976.
6. Geist CR : Social Avoidance and Distress as a Predictor of Perceived Locus of Control and Level of Self-Esteem . J Clin Psychol 38:611-613, 1982.
7. Hauser ST, Shapiro RL : Differentiation of Adolescent self-images . Arch Gen Psychiatry 29: 63, 1973.
8. Jones FR, Swain MT: Self-Concept and Delinquency Proneness. Adolescence 12: 559,1977.
9. Kahle LR: Low Adolescent self-Esteem leads to Multiple Interpersonal Problems. J Pers Soc Psychol 39: 495-502, 1980.
10. Miller TW: Paternal Absence and Its Effects on Adolescent Self-Image. Social Psychiatry 100: 147-154, 1976.
11. Nagler S, Glueck Z: The Clinical Interview. Schizophrenia bulletin 11: 38-47,1985.
12. Offer D, Ostrov E, Howard KI: Patterns of Adolescent self-image. Jossey-Bass Inc., San Francisco 1984.
13. Rosenberg M: Society and the Adolescent Self-Image. Princeton University Press, Princeton 1965.
14. Yörükoğlu A: Gençlik Çağı. Tis Matbaası, Ankara 1985.

Rosenberg Ölçeğinin Alt Skalalarının Puan Ortalamalarının Gruplara Göre Dağılım Grafiği

